

ČESKÁ REPUBLIKA
N Á L E Z
Ústavního soudu
Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl dne 2. září 2010 v senátu složeném z předsedy Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Elišky Wagnerové (soudce zpravodaj) ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky **RS residence s. r. o.**, IČ 27175658, se sídlem Olšanská 2643/1a, Praha 3, zastoupené Mgr. Pavlem Halounem, advokátem, se sídlem Španělská 2, Praha 2, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 5. 2010 č. j. Ncp 1102/2010-77, za účasti Vrchního soudu v Praze a jako účastníka řízení a vedlejšího účastníka IMMOFIN, s. r. o., IČ 26135752, se sídlem Blanická 25/922, 120 00 Praha 2, zastoupeného JUDr. Ondřejem Kochmanem, advokátem, se sídlem Londýnská 674/55, 120 21 Praha 2, se souhlasem účastníků řízení bez ústního jednání,

t a k t o :

- I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 5. 2010 č. j. Ncp 1102/2010-77 bylo porušeno základní právo stěžovatelky garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Toto rozhodnutí se proto r u š í .**

O d ů v o d n ě n í :

I.

1. Ústavní stížností podanou k poštovní přepravě dne 28. 7. 2010 a doručenou Ústavnímu soudu dne 29. 7. 2010 se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví specifikovaného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze s tvrzením, že jí došlo k porušení jejích základních práv garantovaných v čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v čl. 95 odst. 1 a čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

2. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítané porušení svých práv spatřovala v tom, že vrchní soud rozhodl o jí podané námitce věcně nepřislušnosti krajského soudu v rozporu se zákonem, když se sice ztotožnil s jejím tvrzením, že postoupení pohledávky nemá na věcnou příslušnost vliv, nicméně dospěl k závěru, že předmětná pohledávka vznikla mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti. Tento závěr je dle stěžovatelky chybný a neodpovídá skutečnosti ani žádným doloženým důkazům a podkladům. Dle stěžovatelky obě smlouvy o uzavření budoucí kupní smlouvy byly uzavřeny v režimu občanského zákoníku Ing. J. K., který není a ani nikdy netvrdil, že by byl podnikatelem. Proto, s ohledem na výše uvedené, stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud v záhlaví citované rozhodnutí Vrchního soudu v Praze svým nálezením zrušil.

3. Ústavní soud vyzval účastníka řízení, aby se vyjádřil k ústavní stížnosti. Vrchní soud v Praze prostřednictvím příslušného předsedy senátu JUDr. Stanislava Bernarda plně odkázal na odůvodnění napadeného usnesení, přičemž nepřednesl účastnický návrh na rozhodnutí Ústavního soudu. Ústavní soud dále vyzval vedlejšího účastníka k vyjádření se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti. Vedlejší účastník ve svém vyjádření uvedl, že považuje výrok napadeného usnesení za správný, když žalobce i žalovaný jsou podnikatelské subjekty a předmětem jeho podnikání je i vymáhání pohledávek.

4. Podle ust. § 44 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) může Ústavní soud se souhlasem účastníků upustit od ústního jednání, nelze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Účastníci souhlas poskytl a od ústního jednání bylo upuštěno.

II.

5. Ústavní soud si k posouzení námitek a tvrzení stěžovatelky rovněž vyžádal spis Městského soudu v Praze sp. zn. 14 Cm 228/2009, z něhož zjistil následující, pro řízení o ústavní stížnosti rozhodující skutečnosti.

6. Žalobou ze dne 14. 12. 2009 se vedlejší účastník domáhal u Městského soudu v Praze na stěžovatelce zaplacení částky ve výši 1 208 970 Kč, představující smluvní pokutu za porušení povinností dle smluv o uzavření budoucí kupní smlouvy o převodu vlastnictví bytových jednotek. Tyto smlouvy byly uzavřeny v režimu občanského zákoníku (*„strany proto sjednávají v souladu s §50a zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění a zákonem č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vztahy k bytům a nebytovým prostorům, v platném znění následující ...“*, viz preambule smluv) mezi stěžovatelkou jako budoucí prodávající a Ing. J. K. jako budoucím kupujícím. Předmětná pohledávka byla budoucím kupujícím postoupena na vedlejšího účastníka smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 11. 11. 2009. V těchto smlouvách je budoucí kupující a postupitel označen: *J. K., r. č., bytem* V odporu proti platebnímu rozkazu Městského soudu v Praze ze dne 29. 12. 2009 č. j. 14 CmRo 228/2009-13 vznesla stěžovatelka námitku věcné nepřislušnosti krajských soudů, a to z totožných důvodů, jaké uvedla v nyní projednávané ústavní stížnosti (bod 2). Ústavní stížností napadeným usnesením vrchní soud rozhodl, že k projednání a rozhodnutí věci, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 14 Cm 228/2009, jsou příslušné krajské soudy. Své rozhodnutí odůvodnil vrchní soud tím, že *„[v] daném případě je předmětem sporu pohledávka představující smluvní pokutu za prodlení žalovaného se splněním závazku. Pohledávka vznikla mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti. Okolnost, že žalobce tuto pohledávku získal smlouvou o postoupení pohledávky nemá na věcnou příslušnost žádný vliv. V řízení jsou proto podle § 9 odst. 3 písm. r) o. s. ř. věcně příslušné krajské soudy“* (pozn. celé znění odůvodnění).

III.

7. Z ust. § 72 odst. 3 a ust. § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, vyplývá, že předpokladem přípustnosti ústavní stížnosti je vyčerpání všech procesních prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje. Toto pravidlo interpretuje ustálená judikatura Ústavního soudu tak, že *„ze zásady subsidiarity ústavní stížnosti vyplývá závěr, že zákon má na mysli zejména procesní prostředky proti meritorním rozhodnutím a nikoli proti dílčím procesním, byť samostatně pravomocným“*

rozhodnutím“ [např. nález sp. zn. III. ÚS 441/04 ze dne 12. 1. 2005 (N 6/36 SbNU 53)]. Z tohoto pohledu by byla nepřijatelná též ústavní stížnost směřující proti usnesení o věcné příslušnosti, neboť jde toliko o rozhodnutí procesní povahy; ústavněprávní dopady nesprávného rozhodnutí o věcné příslušnosti by pak bylo možno namítat ústavní stížností směřující proti rozhodnutí, jímž bylo řízení v dané věci skončeno. Na straně druhé judikatura pravidlo nepřijatelnosti ústavní stížnosti proti usnesením procesní povahy neabsolutizuje a připouští z něj výjimky. K jejich povaze se právě citovaný nález vyslovil tak, že *„výjimečně lze napadat i rozhodnutí, která jsou způsobila bezprostředně a citelně zasáhnout do základních práv stěžovatele a která tvoří samostatnou uzavřenou součást řízení, přestože řízení ve věci samé dosud neskončilo.“* Mezi tyto případy je nutno dle mínění Ústavního soudu přiřadit i rozhodnutí vrchního (Nejvyššího) soudu o věcné příslušnosti dle § 104a zákona č. 99/1963, občanského soudního řádu, v platném znění (dále jen „o. s. ř.“). Bude-li totiž rozhodnutí vrchního soudu o věcné příslušnosti věcně nesprávné, nejen že se nestane ze soudu věcně nepřislusného soud věcně příslušný, ale vždy tím zároveň bude porušeno ústavně garantované právo na zákonného soudce (blíže viz nález sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. 6. 2010, či usnesení sp. zn. II. ÚS 105/10 ze dne 28. 1. 2010).

8. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* zákona o Ústavním soudu, bod 7), je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], přistoupil k jejímu meritornímu projednání, přičemž dospěl k závěru, že napadeným rozhodnutím byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatelky, nicméně jiná, než která stěžovatelka ve své ústavní stížnosti uvedla. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že je ve svém rozhodování vázán petitem návrhu, nikoliv jeho odůvodněním a je oprávněn zkoumat porušení jiných ústavně zaručených základních práv než těch, na něž stěžovatelka v ústavní stížnosti odkazovala [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 259/05 ze dne 21. 3. 2006 (N 65/40 SbNU 647), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

9. Úkolem Ústavního soudu je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv kontrola „běžné“ zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není povolán k přezkumu správnosti aplikace „jednoduchého“ práva. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů veřejné moci porušena stěžovatelova základní práva či svobody chráněné ústavním pořádkem České republiky, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámeček normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámeček jejich ústavně konformní interpretace a aplikace.

10. Ústavní soud zasáhne vždy, zjistí-li v postupu obecných soudů prvek libovůle. V nálezu I. ÚS 534/03 ze dne 13. 9. 2004 (N 126/34 SbNU 285) např. uvedl: *„O takové porušení stěžovatelových základních práv a svobod jde také tehdy, přehlédne-li obecný soud ústavněprávní význam zákazu libovůle, východiska, z jehož pohledu je třeba přistupovat k výkladu všech procesních principů a pravidel daných jednoduchým právem. Ústavní soud přezkoumává rozhodnutí obecných soudů i za situace, pokud zjistí, že interpretace předpisů obecnými soudy je natolik extrémní, že vybočuje z mezí ústavnosti. Tak je tomu i v případě, interpretují-li obecné soudy určité zákonné ustanovení natolik extenzivně, že tím založí povinnost jednotlivci jednat nad rozsah zákona, čímž dochází k porušení čl. 4 odst. 1 Listiny. Bylo již Ústavním soudem judikováno (např. nález sp. zn. I. ÚS 546/03), že ustanovení čl. 4 odst. 1 Listiny má dvě dimenze, přičemž ta první zpřesňuje dopad ustanovení čl. 2 odst. 2 Listiny na*

individuální osoby, a ta druhá představuje strukturální princip demokratického právního státu, podle nějž lze státní moc uplatňovat jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Stejně tak stanovování povinností soudem je limitováno zákonem při současném zachování základních práv a svobod.“ O libovůli jde dle názoru Ústavního soudu i v případě, kdy obecné soudy nedostojí povinnosti svá rozhodnutí v příslušném ohledu řádně, tj. adekvátně, racionálně a logicky odůvodnit; dále v případě, že rozhodnutí vykazuje extrémní nesoulad mezi právními závěry a provedenými důkazy a z nich vyvozenými skutkovými závěry; a dále pak v případě, je-li výklad a použití „jednoduchého“ práva v extrémním rozporu s principy spravedlnosti [např. v důsledku přepjatého formalizmu, viz nálezn sp. zn. III. ÚS 94/97 ze dne 26. 6. 1997 (N 85/8 SbNU 287)].

11. K významu odůvodnění usnesení soudu se Ústavní soud vyjádřil kupř. v nálezu sp. zn. III. ÚS 346/09 ze dne 3. 9. 2009: *„[p]odle ustálené judikatury Ústavního soudu je požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí jedním za základních atributů spravedlivého procesu. Dodržování povinnosti odůvodnit rozhodnutí má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vyloučit libovůli. Chybí-li v rozhodnutí řádné odůvodnění, je tím založena nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale zpravidla také protiústavnost. Nejsou-li totiž zřejmé důvody tohoto kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování... Ústavní soud vyslovil, že je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ust. § 157 odst. 2 in fine a odst. 3 o. s. ř., neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) rozhodnutí a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí, naplňují - jako neoddělitelná součást "stanoveného postupu" - ústavní kritéria plynoucí z Listiny Obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny), jak jim Ústavní soud rozumí. K podobným závěrům opakovaně dospěl při interpretaci čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod i Evropský soud pro lidská práva, který např. ve věci Torija v. Španělsko (stížnost č. 18390/91) v odst. 29 konstatoval: '(...) čl. 6 odst. 1 Úmluvy zavazuje soudy uvést důvody pro svá rozhodnutí. (...) Rozsah této povinnosti odůvodnění se může lišit podle povahy rozhodnutí. (...) Z tohoto důvodu otázka, zda soud nedostál povinnosti odůvodnění plynoucí z čl. 6 Úmluvy, může být zodpovězena pouze s přihlédnutím k okolnostem případu.' Z uvedeného vyplývá, že požadavky kladené na odůvodnění se mohou lišit v závislosti na typu a povaze rozhodnutí, přičemž jsou přípustné i určité výjimky z povinnosti odůvodnit rozhodnutí.“*

IV.

V nyní projednávaném případě vrchní soud rozhodoval podle § 104a o. s. ř. o věcné příslušnosti. Takové usnesení dle § 169 odst. 2 o. s. ř. nemusí být odůvodněno. S ohledem na shora uvedený význam řádného odůvodnění soudního rozhodnutí, coby jedné z klíčových složek práva na spravedlivý proces (bod 11), je však nutno dovodit, že možnost neodůvodňovat usnesení dle § 104a o. s. ř. či je odůvodňovat jen stroze je třeba jako výjimku interpretovat restriktivně. Jinak řečeno, fakt, že toto usnesení nemusí být v obecné rovině vždy odůvodněno, ještě neznamená, že konkrétní okolnosti případu si nebudou žádat (bod 11), aby soud své rozhodnutí odůvodnil. Pod tyto okolnosti

konkrétního případu lze podřadit i situaci, kdy účastník ve svém vyjádření k věcné příslušnosti zaujme stanovisko, s nímž nebude vrchní soud rozhodující o této otázce srozuměn. V takovém případě lze legitimně požadovat, aby se v odůvodnění svého usnesení s argumentací účastníků, byť stručně, vypořádal a vyložil důvody svého závěru o věcné příslušnosti (nález sp. zn. I. ÚS 904/08, či usnesení sp. zn. IV. ÚS 1069/08 ze dne 29. 10. 2008).

12. To měl učinit vrchní soud i v souzené věci. Stěžovatelka předložila důkladnou a pro posouzení věcné příslušnosti významnou argumentaci. Vrchní soud v Praze se však s tímto stanoviskem stěžovatelky nijak nevypořádal a své rozhodnutí odůvodnil pouhou dikcí zákona, která však v daném případě nemá oporu v přiložených důkazech (občanskoprávní režim předmětných smluv o koupi bytu, označení budoucího kupujícího, bod 6) a není ani souladná s veřejně dostupnými informacemi (z veřejné části Živnostenského rejstříku je zřejmé, že budoucí kupující není a v minulosti nikdy nebyl fyzickou osobou-podnikatelem). Z nedostatečně odůvodněného (a tedy nepřezkoumatelného) usnesení však odpovědi na tyto otázky seznat nelze. V právním státě by však neměly vznikat pochybnosti, zda se soud určitou otázkou zabýval, či nikoliv; odpověď by měla být zřejmá z odůvodnění jeho rozhodnutí. I z tohoto hlediska lze tedy uzavřít, že i když nemusí být v obecné rovině usnesení podle § 169 odst. 2 o. s. ř. odůvodněno, konkrétní okolnosti tohoto případu si naopak podrobné odůvodnění vyžadovaly. Rozhodnutí vrchního soudu je tak rozporné, když dle něj nemá postoupení pohledávky vliv na posouzení věcné příslušnosti (což je dle názoru Ústavního soudu a konstantní judikatury obecných soudů závěr správný), nicméně předmětná pohledávka vznikla mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, přičemž tento závěr zdá se, vzhledem k výše uvedenému, neodpovídá skutečnosti. Jelikož vrchní soud své rozhodnutí řádně neodůvodnil, dopustil se libovůle, čímž porušil základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny (bod 10 a 11)

13. V nyní projednávaném případě hodnotil Ústavní soud pochybení vrchního soudu i z pohledu možného porušení shora uvedeného práva dle čl. 38 odst. 1 Listiny (bod 7). Dle názoru Ústavního soudu by však závěr o zásahu do základního práva stěžovatelky na zákonného soudce byl v této fázi řízení předčasný, když pro absenci řádného odůvodnění napadeného rozhodnutí nelze zjistit konkrétní důvody, pro které stanovil vrchní soud věcnou příslušnost krajských soudů (a tudíž ani zjistit případný omyl či manipulaci s přidělením věci), přičemž posouzení této otázky primárně, vzhledem k povaze ústavní stížnosti jako *ultima ratio* prostředku ochrany práv (viz např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 1858/10 ze dne 2. 8. 2010), náleží obecné justici. Tento závěr vážil Ústavní soud i s ohledem na setrvalé uplatňovaný princip minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů, kdy posouzením, resp. stanovením věcné příslušnosti (není-li věc zcela zřejmá, viz například věc řešená nálezem sp. zn. I. ÚS 904/08) by mohl nepřipustně prejudikovat otázky významné pro řízení ve věci samé.

14. Ústavní soud proto ze shora uvedených důvodů ústavní stížnosti vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnosti napadené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 2. září 2010

Jiří Nykodým
předseda senátu